

УДК 631.152

Андрій Оксентюк, Сергій Мельниченко

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

**ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ**

Andriy Oksentyuk, Sergij Melnichenko

**THE VALUE OF INNOVATIVE PROCESSES IN THE EFFECTIVE
FUNCTIONING OF AGRICULTURE OF UKRAINE**

Ринкові трансформації аграрного сектору економіки України зумовлюють необхідність формування складної багаторівневої й багатоструктурної господарської системи, здатної підлаштовуватися та інтегруватися під умови, що об'єктивно складаються й постійно видозмінюються як усередині аграрного сектору, так і в інших галузях народного господарства. Тому для України необхідно ставити й послідовно вирішувати завдання інноваційного розвитку аграрного підкомплексу. Аграрний сектор є перспективним сектором інвестування в економіку України, що зумовлено зростанням цін на продукти харчування у світі, і Україна має величезні перспективи для підвищення сільгоспвиробництва. Інноваційний розвиток будь-якої галузі національної економіки передбачає, перш за все, створення умов для позитивних тенденцій економічної динаміки, яка забезпечує створення й впровадження інновацій. Практичне використання новації з моменту її виробництва та розповсюдження в якості нових продуктів або послуг є нововведенням (інновацією). Визначаючи специфічні особливості доведення інновацій до споживача, прийнято говорити про інноваційну діяльність або інноваційний процес як про процес перетворення знання в інновацію, що проходить наступні стадії: "наука – техніка – виробництво – споживання".

Основною умовою ефективного функціонування сільськогосподарського виробництва є розширене відтворення, яке відбувається у взаємодії економічних і природно-біологічних процесів. Тому при управлінні інноваціями потрібно враховувати вимоги не тільки економічних законів, а й законів природи: рівнозначності, незамінності та сукупності життєвих чинників, законів мінімуму, оптимуму й максимуму. Особливість ефективного сільськогосподарського виробництва полягає в тому, що тут поряд із промисловими засобами виробництва активну участь у відтворювальному процесі беруть живі організми – тварини й рослини. Їхній розвиток підпорядковано дії природних законів і залежить від таких природних факторів, як клімат, погода, тепло, волога, світло й їжа. Інноваційний процес у аграрному секторі становить постійний потік перетворення і реалізацію в господарську практику результатів досліджень і розроблень у вигляді нових сортів рослин, порід і видів тварин і кросів птиці, нових або поліпшених продуктів харчування, матеріалів, нових технологій у рослинництві, тваринництві та переробній промисловості, нових добрив та засобів захисту рослин і тварин, нових методів профілактики та лікування тварин і птиці, нових форм організації та управління різними сферами економіки, нових підходів до соціальних послуг, що дозволяють підвищити ефективність виробництва.

Для аграрного сектору економіки прийнято за предметом і сферою застосування вирізняти чотири типи інновацій: селекційно-генетичні; техніко-технологічні та виробничі; організаційно-управлінські та економічні; соціально-екологічні. Із урахуванням специфіки для аграрного сектору економіки притаманний більше перший тип інновацій, який характеризується розведенням нових сортів та гібридів сільськогосподарських рослин, нових порід тварин та кросів птиці, стійких до хвороб,

шкідників і несприятливих чинників довкілля. Сутність інноваційного розвитку різних галузей національного господарства не містить принципових розходжень, але саме в агропродовольчій сфері, на відміну від інших, розвиток інновацій відбувається більш повільно, тому й вимагає особливої уваги. Інноваційні процеси у сільському господарстві мають певні особливості та пов'язані з його специфікою, а саме: наявністю живих організмів, сезонністю та підвищеними ризиками тощо.

До основних особливостей формування та розвитку інноваційного процесу в сільському господарстві слід зарахувати наступні: значні відмінності регіонів за природно-кліматичними умовами й спеціалізацією; різноманітність видів сільськогосподарської продукції, що виробляється, й продуктів її переробки, істотна різниця в технології вирощування продукції, утримуванні й годівлі тварин; різниця в періодах виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції; наявність різноманітних типів виробництва за різними організаційно-правовими формами, формами власності, розмірами й спеціалізацією; залежність технологій виробництва в сільському господарстві від природно-кліматичних умов, віддаленості від постачальників і ринків збуту продукції; відособленість сільгосптоваровиробників, різний соціально-освітній рівень робітників сільського господарства; віддаленість від інформаційно-консультаційних служб і організацій, які виробляють і впроваджують науково-технічну продукцію та відсутність чіткого й науково-обґрунтованого організаційно-економічного механізму передачі досягнень науки товаровиробникам, і, як наслідок, суттєве відставання галузі в освоєнні інновацій.

Інноваційні процеси в аграрному секторі економіки мають свою специфіку. Вони характеризуються наявністю регіональних, галузевих, функціональних, технологічних і організаційних особливостей. Аналіз умов і чинників, що впливають на інноваційний розвиток сільського господарства, дозволив поділити їх на негативні (ті, що стримують інноваційний розвиток) і позитивні (ті, що сприяють прискоренню інноваційних процесів). Умовами й чинниками, що сприяють інноваційному розвитку сільськогосподарського виробництва, є перехід до ринкового способу господарювання, наявність природних ресурсів, значний науково-освітній потенціал, ємнісний внутрішній продовольчий ринок, можливість виробляти екологічно безпечні, натуральні продукти харчування. У якості негативних умов слід назвати послаблення наукового потенціалу аграрної науки, своєрідність підходів і методів до управління інноваційними виробничими процесами, необхідність поєднання різних типів інновацій та посилення ролі держави в стимулюванні та просуванні інновацій, високий рівень ризиків інноваційних процесів в аграрному секторі. До умов і чинників, що гальмують освоєння інновацій у аграрному секторі економіки, відносяться також стиснення внутрішнього попиту на продовольство, скорочення держпідтримки аграрного сектору й державного фінансування науково-технічних програм, нерозвиненість системи кредитування та високі ставки по кредитах, відсутність інноваційної інфраструктури та державної інноваційної політики й стратегії, недостатній рівень підготовки кадрового персоналу у сфері інноваційного менеджменту. У рослинництві інноваційні процеси повинні бути спрямовані на збільшення обсягів виробленої рослинної продукції на основі підвищення родючості ґрунту, зростання врожайності сільськогосподарських культур і поліпшення якості продукції; подолання процесів деградації та руйнування природного середовища та екологізацію виробництва; зниження витрат енергоресурсів і зменшення залежності продуктивності рослинництва від природних факторів; підвищення ефективності використання зрошуваних і осушених земель; економію трудових і матеріальних витрат; збереження й поліпшення екології.